

ŠT. 9 1933/34 VRTEC LETNIK 64

Venceslav Winkler:

Petron iz Grape.

Tam nekje, kjer je konec sveta in skoraj ni ne sonca ne zvezd, je Grapa. Grapa — to je vas, ki ima tri hiše in sedem ljudi, v prvi so trije, v drugi trije, v tretji en sam, Petron iz Grape. Mati mu je umrla, oče se je ubil in bajta je prazna — prav zares je Petron sam. Grapa je vas, kakor bi šel skozi njo v pekel. Skale se dvigajo na vseh straneh, kamenita pot se vije med njimi, nad vsem pa žari prav daleč, daleč, da se komaj vidi, košček modrega neba. Veliki pa so Graparji. Od kruha najbrž ne, tistega sirko-vega, kar ga stolčejo skupaj za praznike, je premalo. Od mleka tudi ne, kozjega imajo, pa delajo sir iz njega. Moj Bog, na neki način je vendarle treba plačevati davke in kupovati sol! Rastejo pa najbrž od hrepenenja, da bi dosegli kdaj tisto polje, ki je nekje nad njimi kot na nekem nedosegljivem drugem svetu.

Pa je bil tak še Petron: dolg kot žrd, suh kot smrt, ko se je najokal za materjo in očetom, so se zbrali moške v sosednji.

»Doma ne boš,« so rekli. »saj bi ne mogel živeti. Najbolje bo še, če greš kam za pastirja. Pri nas vse tri hiše ne dajo toliko pridelka kot drugod ena zemlja. In če pride kaka zmrzal, nam še tisto pobere, da moramo prav zares živeti iz rok v usta.«

Petron se je pa uprl. Zakričal je, da bo ostal doma, čeprav ga ne marajo. Pasel bo blago in Višavce bo odganjal, kadar bodo zahajali na graparski svet. V dolino pa ne gre, prav zares ne.

»Kdor zelo zine, malo ugrizne!« so se razjezili ljudje. »Ti cepetnik, ti! Še ukazoval nam boš, kako naj gospodarimo. Le čakaj!«

Šel je človek iz Grape čez hrib v dolino in poiskal je takega kmeta, ki mu je bilo treba pastirja. Potem se je vrnil po Petrona in ga odvedel v dolino.

»Tu boš ostal,« mu je rekel, »dobro ti bo. Le priden bodi pa Boga se boj in gospodarja slušaj!«

Petron je prikimal, da bo tak in je ostal. Od jutra do večera se je preganjal po bregovih za ovci in kozami, delal in pehal se je za gospodarja, rastel je kot drevo v gozdu in zmeraj je bil zadovoljen. Blago je mukalo okrog njega, on je pa pel in vriskal. Počasi se mu je pa začelo dozdevati, da ni vse tako, kakor ga uči gospodar, povedal je nekoč, kaj misli, pa je gospodar vzel pipo iz ust in mu namignil, naj gre, kamor hoče, čeprav naravnost domov v Grapo. Petron si ni dal dvakrat reči, pograbil je culo in palico in se napotil po svetu. Hodil je dolgo, kakor je pač navada pri mladih popotnikih, potem je našel službo pri drugem gospodarju. Pretrpel je dosti, naučil se je tudi precej. Ko se je že preobjedel trpljenja in je videl, da se od njega ne da živeti, je zapustil trdega gospodarja in se odpravil drugam. Tako je preživel precej let, malo s smehom, malo z jokom, največ s stisnjenimi zobmi in zavihanimi rokavi. Precej je znal in ljudje so pravi, da je pripraven; kar prime, vse mu gre izpod rok.

Hodil je po svetu, veliko dežel je videl, nazadnje je prišel v gosposko deželo. To je taka dežela, kjer ljudje sedijo pred hišami in se pogovarjajo in kadijo tobak, zemlja naj pa rodi sama od sebe. Petronu ni šlo v glavo, da bi bilo to mogoče. No, saj res ni bilo mogoče, zato je na primer prav tisto leto bilo pridelka po deželi za tri senene koše in nič več. Če bi ljudje znali delati, bi bilo drugače, a so potožili Petronu, da jih ni nihče učil, a še tisto malo, kar so mimogrede ujeli, so pozabili.

»Hencajte, to je pač lahka stvar!« je rekel Petron in pljunil v roke. Vzel je metlo, pometel cesto in se nato spravil v hiše. Očistil je dvorišča, pripravil drevo, preoral njive in jih posejal. Gospodje so jokali okoli njega in čakali, kaj se bo izmaličilo iz vsega.

»Kaj takega še nismo videli!« so odkimali naposled.

»To zna pri nas vsak otrok,« je rekel Petron.

Hoteli so mu pomagati, a kar so prijeli, so vse zlomili. Morali bi kositi, a so travo samo malo polasali, niti speljaja drv niso mogli nacepiti, tako so jih vse moči zapustile. S težavo jih je naučil, kako se držijo grablje in vile. Ko so se vsega navadili, so mu bili hudo hvaležni, nasuli so mu v vse žepe denarja, čeprav se je na moč branil, češ, kam bi z denarjem, danes je tak, jutri drugačen. Ko pa le niso odnehali, se je vdal, lepo se je zahvalil in odšel.

Hodil je že dolgo in prišel je v deželo cmerikavcev. Tam so prav tako kot v gosposki deželi sedeli ljudje pred hišami, nikamor se niso upali, bili so počasni, kakor hudo leto, vsega so se bali in če je kje kaj zaropotalo, so se brž stisnili drug k drugemu. Vse noči so imeli luči, da bi jih ne bilo strah. Kadar so šli zvečer skozi vas, so se držali za roke in kričali na ves glas, da bi prepodili strahove.

»To ste smešni!« se je čudil Petron. Prijel je z vsako roko po enega za uhelj, tema dvema za roke so se prijeli drugi, bilo jih je dolga vrsta in vlekel jih je s seboj čez hribe in doline. »Vidite strahove? Vidite!« je kričal med potjo. Cmerikavci so zijali, strahov ni bilo nikjer. Vodil jih je za seboj čez drn in strn, vsa grmovja so obredli, ko so pa prišli spet do doma, so hvaležno vzdihnili: »Hvala Bogu, zdaj smo zdravi!« Zdaj niso bili več cmerikavci, tudi dela so se lotili, kakor je pošteno in prav. Ponudili so mu veliko denarja, a je vzel samo pet zlatnikov in šel po svoji poti.

Še tisti dan proti večeru je prišel v deželo, kjer so hodili ljudje tihi po cestah in se niso upali niti glasno govoriti. Držali so se bridko, kot da je v vsaki hiši lakot sezidana. Res je prišla v tiste kraje hudina, delali so, jesti niso imeli kaj, to pa še ni konec vsega.

»Strah božji, kaj pa vam je?« je bil radoveden Petron.

»Tako,« so povedali ljudje ponižno, »gospod grof so nam umrli, vsaj pravijo tako, toda nič ne verjamemo, bojimo se, da bi ga ne zbudili, joj, kako bi se razjezili na nas!«

Petron je zmajal z glavo, stopil je v grad in videl je, da je prazen, grof leži mrtev v veliki sobani, služabnikov ni nikjer. Vzel je lopato, pokopal grofa, potem pa poklical ljudi: »Vidite, da je grof mrtev in da ga ne bo več nazaj.«

Razveselili so se in so hoteli, da bi jim bil odslej Petron za grofa. »Ti bi nam bil dober gospodar...« so rekli.

Petron se je pa razjezil.

»Komaj ste se rešili enega, že bi radi drugega!« jim je povedal in kar zapustil deželo.

Prehodil je križem kražem še nekaj sveta, nato ga je obšlo domotožje in napotil se je v preljubo Grapo. Graparji so bili še zmeraj taki kot včasih, prepirali so se z Višavci, jedli sirkov kruh in pripravljali kozji sir. Sploh so mislili, da se svet ni še nič premaknil. Petron jim je pokazal denar, češ, kupili bomo zemljo na Višavi, da ne bomo več v Grapi. Graparji so bili veseli, da jim hoče biti dober, iz Grape pa niso hoteli oditi.

»Ne gremo,« so rekli, »zmeraj smo bili v Grapi, bomo še odslej lahko. Čemu bi kupovali zemljo, Višavci bi nas pregnali, komaj čakajo, kdaj planejo na nas.«

Petron ni rekel ne bev ne mev, kupil je zemljo na Višavi, postal je gospodar, delal je od jutra do večera in bil je zadovoljen. Vabil je Graparje, naj pridejo k njemu, češ, tam doli sploh ne morete dihati, vsa sapa vam poide, preden se pretolčete do vrha. Niso ga poslušali.

Tri hiše so še sedaj skrite v Grapi in tretja je prazna. Ljudje molčijo in trpijo od jutra do večera. Petron na Višavi pa čaka in čaka, večno ne more biti tako, tudi gospodje in cmerikavci so se spametovali, čemu bi se Graparji ne?

X.:

Lučka.

*Takrat, ko so viharji zabučali,
mi je mama lučko prižgala,
da z njo hodim
koderkoli, — povsodi.
Hodil sem z lučko po svetu.*

*Svetlo je gorela,
dokler niso prišli viharji
in plamen zadušili.
Joj, mama! lučka je ugasnila
in jaz ne vidim nikamor!
Mama, jaz ne vidim nikamor...*